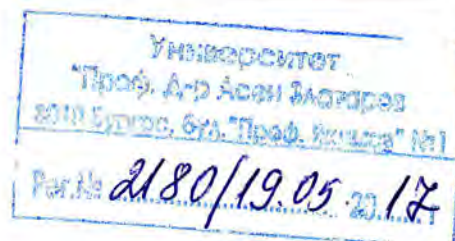

**БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ПО КАТАЛИЗ**

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ ПРОФЕСОР ДН СЛАВЧО КИРИЛОВ РАКОВСКИ

за научните и научно-приложните приноси на гл. ас. д-р Милен Пейчев Тодоров за участие в конкурс за академична длъжност "доцент" в професионално направление 4.2. Химически науки, научна специалност 01.05.01 Теоретична химия, обявен в ДВ бр. 14/10.02.2017 г. в Университет "Проф. д-р Асен Златаров" – Бургас

Главен асистент д-р Милен Пейчев Тодоров е роден през 1979 г., гр. В. Търново., През 2002 завършва висшето си образование по химия като „магистър“ в Университет "Проф. д-р Асен Златаров" – Бургас, Факултет по природни науки, Катедра "Неорганична и аналитична химия" по специалността „Химия“.

През 1994/1997 завършва ПМГ "Васил Друмев" – Велико Търново, профил „Химия“.

През 1997/2001 в Университет "Проф. д-р Асен Златаров" – Бургас завършва специалността "Химия" и получава квалификацията - бакалавър, а през 2002 - квалификацията Магистър. През 2003/2009 е докторант в Университет "Проф. д-р Асен Златаров" и получава ОНС „доктор“ по специалността „Теоретична химия“, шифър 01.05.01. Той е доктор от 2009 - вече 7 години. От 2010 е асистент и главен асистент. Владее Английски и Руски.

Ръководи лекционни и семинарни занятия по: Обща и неорганична химия (I, II част), Химия на комплексните съединения, Молекулно моделиране, QSAR, Компютърно моделиране на метаболитни процеси. Изготвил е следните учебни помагала: "Ръководство по химия и стехиометрични изчисления", издателство „Флат“, Бургас, 2012, Електронен формат на ръководството, достъпен на адрес: www.chemguide.info. Съавтор е в Електронно ръководство (глава Координационни съединения) по проект на Университета.

Представил е Автореферат на дисертационен труд за ОНС доктор на тема: "Ефект на молекулната структура при моделиране на хормонална токсичност, мутагенност и канцерогенност" Бургас, 2009 г.

Ръководител на кръжочни студенти - Ръководство на студенти в кръжок по „Молекулно моделиране и изследване на връзката структура-активност“

Ръководство на дипломанти: Ръководител на дипломна работа на тема: „Изследване на приложимостта на компютърен модел за рецепторни ефекти за приоритизация на лиганди от химични бази данни“ (2016 г.)

Специализации: Шест месечна специализация по съвместен научен проект проведен в изследователска лаборатория към INERIS, Франция.

Участие в научно – изследователски проекти към НИС при Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бурга -30 проекта.

Част от тях са описани по надолу:

1. Договор №1/2004 ALARMS Оценка на широкомащабни рискове за околната среда с тестови методи - 6thFP, GOCE-CT-2003-506675. Възложител European Community, Координатор Umweltforschungszentrum (UFZ) Leipzig-Halle GmbH - Germany

2. Договор №16/2004 RePotect Разработване на нов подход в случайната и рисковата оценка на репродуктивната токсичност чрез комбинирането и приложението на , тъкани и сензорни технологии - 6thFP, LSHB-CT-2004-503257. Възложител European Community, Координатор Eberhard Karls –Universitaet Tuebingen – Germany

3. Договор №22/2004 NoMiracle Разработване на нови методи за обща оценка на вредното действие на натрупващите се в околната среда химични съединения- 6thFP, 003956(GOCE). Възложител European Community, Координатор National Environmental Research Institute-Danmark

4. Договор № 10/2007 OSIRIS Оптимизирани стратегии за оценка на риска от промишлени химикали чрез въвеждане на тестови и без-тестови информационни системи-6thFP. Възложител European Community, Координатор Helmholtz-Zentrum fuer Umweltforschung GmbH-Germany

5. Договор № 21/2007 Разработване на алгоритъм за рискова оценка на хим. Съединения чрез използване на методи основани на връзката структура – активност. Възложител National Institute of Technology and Evaluation Government Agency (NITE), Japan

6. Договор №12/2008 Усъвършенстване на връзката структура – активност QSAR Application Toolbox (2008 – 2012) ECHA/2008/20-ECA.203. Възложител European Chemical Agency, ECHA- Finland
7. Договор №5/2009 Oasis Software Suite – Environmental Modul, Възложител Department of the Environment, Water, Heritage and the Arts, ((DEWHA), Australia
8. Договор № 4/2010 TIMES , CATALOGIC Възложител L’Oreal – Life Science Research Centre – France
9. Договор 2/2012 Характеристика, представяне на химичните съединения и моделиране на UVCB субстанции. Възложител European Chemicals Agency. ECHA, Finland
10. Договор №1/2013 Приоритизиране на 700 химични съединения според тяхната токсичност. Възложител National Industrial Chemicals Notification and Assessment Scheme (NICNAS) - Australia

Всички проекти са реализирани от ЛМХ при У-т „Проф. Д-р Асен Златаров“ - Бургас

Наукометрия

Материалите за участие в конкурса включват 39 научни съобщения, 12 постерни съобщения от национални и международни научни конференции. От представените материали, 13 са публикувани в индексирани от SCOPUS списания със среден ИФ = 2. Към момента на подаване на документите за конкурса има h индекс 8.

Издадени учебни пособия – 1

Импакт факторът на списанията, в които публикува е 13.5.

Гл. ас. д-р Милен Тодоров има получени 150 положителни цитата.

Приложени са документи за научно-преподавателската работа на кандидата в Университет „Проф. Д-р Асен Златаров“- Бургас: разработени учебни програми 3 (2 самостоятелно и 1 в съавторство), 2 учебни помагала (1 самостоятелно и 1 в колектив), участие в 30 научно-изследователски проекта, както и списък на кръжочни студенти и дипломант.

В систематичен вид научните трудове се разпределят по следния начин:

Вид	В България	В чужбина	Общо
Дисертационен труд и автореферат	2		2
Публикации, свързани с дисертацията	-	5	5
Ръководство за решаване на задачи по Неорганична химия - стехиометрични изчисления	1	-	1
Съавторство (глава) в електронно ръководство: Координационни съединения	1	-	1
Пълнотекстови публикации в периодични списания и научни сборници	22	8	30
Общо	26	13	39

Научни направления на изследвания

Научните изследвания и разработките на гл. ас. д-р Милен Тодоров са свързани с прилагане на квантово-химични методи за охарактеризиране и предсказване на реакционна способност на структурно разнообразни химични съединения. Като алтернатива се прилагат теоретични модели, които позволяват редуциране на финансовия ресурс, необходим за стандартните лабораторни изследвания. В тази връзка, като научен принос могат да се посочат прилагането на изчислителни методи за моделиране на токсични ефекти, както и изследване на приложимостта на тези модели в съответствие с текущите критерии за надежност. Разработките дават обективна представа за предполагаемото химично действие и са анализирани причините за проява на токсични ефекти. Резултатите са организирани във вид на правила и са достъпни за краен потребител, като удобен за интегриране модул в съвременните компютърни инструменти за рискова оценка.

Основните тематични направления в изследванията могат да се обобщят като следва:

1. Разработване на модели чрез прилагане на квантово химични методи за оценка на реакционна способност - 7, 8, 16, 17, 21, 25, 26

2. Изследване на приложимостта на модели, основани на връзката структура –активност за токсични ефекти с различна специфичност - 2, 3, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 23

3. Изследвания върху механизмите на взаимодействие, водещи до тежки отклонения (мутагенност, карциногенност), предизвикани от химични съединения. Интегрирани системи за прогнозиране на токсични ефекти - 1, 5, 24, 27, 28, 29, 35.

По т.1

Като един от основните рискове в глобален мащаб, касаещ съвременното общество, може да се посочи неизвестното токсично действие на химичните съединения, които се освобождават ежегодно в околната среда.

По данни на Европейската химическа агенция (ЕСНА, Хелзинки), за повече от 80 000 химични съединения с различен тонаж на производство/употреба, липсват множество данни за техните възможни токсични ефекти. Предвид сериозността на този проблем, редица авторитетни структури, включително и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОЕСД, Париж), допускат прилагане на теоретични (компютърни) модели за изграждане на токсикологичен профил на химичните съединения с висок практически интерес.

В рамките на проведените изследвания, като съществен научен принос може да се посочи разработването на модели за прогнозиране на следните ефекти:

Идентифициране на съединения, способни да активират Farnesoid X рецептор.

Солите на жлъчната киселина са ендогенни активатори на т.нар. фарнезоид X рецептор (FXR). По своята биологична роля, същият се явява важен фактор за хомеостазата на холестерола. С оглед регулацията на холестерола, са разработени редица химични продукти с активиращ или блокиращ ефект относно FXR.

Разработен е модел за прогнозиране на активация на Фарнезоид X - рецептора за нови химични съединения. След анализ на изчислени молекулни дескриптори, са установени интервали за параметри, като заредена Вандерваалсова повърхност и електроотрицателност, посредством които успешно може да се прогнозира свързването на химични съединения с фарнезоид X рецептора. (7). Идентифициране на съединения, активиращи Progesterone – рецептор.

Съвременни проучвания показват, че прогестеронът и синтетичните прогестини повлияват автоимунните процеси, активирайки прогестероновия рецептор. Въз основа на експериментални данни за свързване с рецептора, е разработен модел за идентифициране на нови химични структури с активиращ ефект. Установени са специфични интервали за квантовохимични дескриптори, които позволяват разграничаване на химични съединения, според силата им на свързване с Progesterone рецептора. (8)

Дефиниране на специфични характеристики за оценка на свързване с human pregnane X рецептор

Биологичната роля на този рецептор се изразява в механизъм за идентифициране на ксенобиотици в организма. В рамките на изследванията са установени структурни характеристики, които в кодиран вид могат да се прилагат за идентифициране на активатори за рецептора. Наред със структурните дефиниции, в резултат от провеждане на квантово-химични изчисления, са предложени и механистично обосновани молекулни дескриптори, като допълващ елемент при оценката за проява на ефект (16).

Свързване на химични съединения с Glucocorticoid рецептор

Глюкокортикоидите оказват противовъзпалително и имunosупресивно действие върху различни клетки и тъкани, посредством глюकोкортикоидния рецептор. В резултат от това, физиологичното им действие се свързва с възможност за развитие на патологичните процеси, свързани с имунната система и автоимунитета. В проведеното изследване са предложени структурни характеристики (молекулни фрагменти), които са значими за свързване и активиране на рецептора. На база квантово-химични изчисления, както и подбор на подходящи молекулни дескриптори, модела предоставя възможност за идентифициране на ксенобиотици с различна потентност за свързване с този рецептор (17).

Прогнозиране на свързване с Androgen рецептор

Нормалното развитие на човешкия организъм в голяма степен зависи от функцията на ендокринната система, представена от семейство рецептори, всеки от които изпълнява специфично действие. Развитието на съвременната индустриална химия е една от причините за мащабно разпространение на новосинтезирани вещества в околната среда. Разработеният модел предоставя възможност за идентифициране на специфични структурни фрагменти, установени при анализ на значителен обем експериментално изследвани химични съединения за свързване с андрогенния рецептор. Правилата, които включват комбинации от структурни елементи и интервали на молекулни дескриптори са приложени в програма за стратегически избор на потенциални активатори на рецептора. Приложимостта на модела е доказана в рамките на съвместно изследване с група от водещ научен център във Франция (25).

Идентифициране на химични съединения, проявяващи фототоксичен ефект

Проявата на фототоксичност от химични съединения е един от приоритетните ефекти. На базата от експериментални данни, получени посредством стандартизиран тест за оценка на фототоксичност (3T3 NRU PT), е изследвана и потвърдена теорията за „фототоксичния прозорец“. Същият е асоцииран с интервал на молекулни дескриптори, характеризиращ реакционната способност, чрез енергийната разлика между висшата заета и низшата незаета (HOMO-LUMO) молекулни орбитали (26).

По т.2

Наред с необходимостта от разработване на модели, не по-малко важни са въпросите за тяхната практическа приложимост.

Оценката за приложимост на модел за генна токсичност върху химични съединения, използвани в голям тонаж на производство, примеси към фармацевтични препарати и овкусители.

Според валидността си, всеки модел се счита за приложим в определена област, която зависи от данните и метода, посредством които е разработен. От друга страна, особен интересен представляват изследванията, в рамките на които може да се оцени приложимостта на даден модел, най-често по отношение на специфичен тип химични съединения. От проведеното изследване за идентифициране на мутагенни съединения, сред множество вещества, използвани в мащабни производства при синтез на фармацевтични продукти, както и овкусители, е оценена надеждността на модел за прогнозиране на мутагенен ефект. Същият е част от публично достъпната система QSAR Toolbox, като се очаква да бъде широко приложим с висока надеждност. Резултатите от прилагането на модела върху представителна извадка от съответните източници с експериментални данни за мутагенност, потвърждават неговата приложимост (2, 6, 12, 13, 20).

Идентифициране на съединения, способни за свързване с естрогенния рецептор

Ендокринната токсичност е един от задължителните токсични ефекти, за който производители на химични съединения, а в някои случаи дори и търговци на крайни продукти, са длъжни да предоставят информация. Предвид високия интерес към този ефект, възможността да бъде прогнозиран посредством компютърен модел е изследвана в няколко направления. Общата приложимост е оценена чрез прилагане на модела върху химична база данни с висок практически интерес. Анализирани са резултатите, получени за повече от 4000 химични съединения. По отношение на специфични химични структури модела е приложен върху полиароматни въглеводороди и буифенили. И двете направления в изследването показват висока надеждност при приложение на модела (3, 10, 11, 15, 22, 23)

Идентифициране на фототоксични химични съединения, използвани като съставки в козметични и слънцезащитни препарати

Директивите, свързани с безопасността на съвременните козметични продукти, изискват информация за възможните токсични ефекти за всяко химично съединение, в състава на различните продукти. Слънцезащитните кремове представляват особен интерес, тъй като химичните съединения, влизащи в техния състав са изложени на пряко UV лъчение, което би могло да иницира токсичен ефект. Разработеният модел за фототоксичност е оценен за приложимост при прогнозиране на химични съединения с експериментални данни за този ефект. Съгласуваността на резултата от прогнозите и експерименталните данни дава основание модела да се приеме за високо надежден (9).

В практически план модела се използва от водеща компания за козметични продукти в процеса на „ранна оценка“ за фототоксичност, преди провеждане на in vitro тестове (26).

По т.3

Разработването на теоретични модели за различни токсични ефекти съществено облекчава изследванията, необходими за изграждане на токсикологичен профил на химичните съединения. В зависимост от сложността на изследваните ефекти, в някои случаи прилагането на индивидуални модели не обезпечава адекватен резултат. Така например, множество изследователски групи посочват затруднения при прогнозиране на карциногенен ефект за различни химични съединения. Затруднението се поражда най-вече от факта, че този ефект е свързан с множество механизми, всеки от които може да се прогнозира с индивидуално разработен модел. Наред с това съществува и необходимост от познаване на съществуващите връзки между отделните механизми, което от своя страна налага подходящо комбиниране на съответните модели.

В рамките на концепцията IATA (Integrated Approaches for Testing and Assessment) е проведено изследване с цел идентифициране на подходящи комбинации от модели въз основа на механизмите, които описват. Изградената консолидирана моделна схема е изследвана за приложимост върху голям брой химични структури с данни за карциногенен ефект. Резултатите доказват адекватността на категоричния подход, което илюстрира възможността на изграждане и прилагане на функционален инструмент за идентифициране на химични съединения с карциногенен потенциал (1, 5, 27, 28).

Представените изследвания отразяват практически резултати, в съответствие с темите по списъка с договори с международно участие.

Понастоящем представените модели за прогнозиране разнообразни токсични свойства, предизвикани от химични съединения се прилагат от водещи индустриални компании, като L'Oréal, Unilever, Firmenich, 3M, както и регулаторните агенции на САЩ, Германия, Дания, Япония, Австралия и Канада.

Под координацията на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и Европейската химическа агенция е създаден продукт за рискова оценка (OECD Toolbox), в който е включен модела за фототоксичност. Същият се прилага широко при регистрация на нови химични съединения.

Смятам, че научните и научно-приложните приноси на кандидата по своя обем и качество отговарят на изискванията за придобиване на академичната длъжност доцент. Д-р Милен Пейчев Тодоров може да си поставя научни задачи, да планира и анализира методите и средствата, с които да ги постигне. Той е усвоил, развил и приложил нови съвременни методи.

Приносител на главен асистент д-р Милен Пейчев Тодоров, в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“, по професионално направление 4.2 „Химически науки“ по своя обем и качество напълно съответстват на изискванията на Правилника на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас за прилагане на ЗРАС, на ЗРАС и Правилника за неговото приложение и главен асистент д-р Милен Пейчев Тодоров

заслужава да заеме академичната длъжност „доцент“ в Университет “Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас.

С висока оценка за кандидата, предлагам уважаемите членове на НЖ да предложат на ФС да изберат главен асистент д-р Милен Пейчев Тодоров за „доцент“ по обявения конкурс.

30.05.2017, София

Подпис:

/Проф. дн С. Раковски/